

Грисюк С.І. здобувач НУЦЗУ

ORCID: 0009-0004-1183-6062

*Hrysiuk S. I. Degree Candidate of National University of Civil Protection
of Ukraine*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ

STATE SOCIAL POLICY DURING THE PANDEMIC

Ця стаття присвячена розгляду нових проблем та викликів сучасності і необхідності здійснення та формування абсолютно нової моделі соціальної політики держави. У науці розглядаються праці авторів, що представляють унікальні моделі соціальної політики, при якій велика увага приділялася соціальній відповідальності бізнесу, соціальному захисту держави, соціальній підтримці та страхуванню. При цьому соціальна політика та її моделювання завжди нерозривно пов'язані з державним фінансуванням та регулюванням, те й відбивається у сучасних моделях соціальної політики. У статті розглянуто соціальні проблеми та наслідки пов'язані з пандемією COVID19, коли глобальна криза висунула нові вимоги виняткового характеру. Запропоновано нову модель державної соціальної політики, виходячи із сучасних викликів соціально-економічного розвитку в умовах кризи.

Ключові слова: *соціальна політика, соціальні інститути, моделі соціальної політики, соціально-економічний розвиток, державне управління території*

This article is devoted to the consideration of new problems and challenges of our time and the need for the implementation and formation of a completely new model of social policy of the state. In economic science, the works of authors representing unique models of social policy are considered, in which great attention was paid to the social responsibility of business, social protection of the state, social support and insurance. At the same time, social policy and its modeling are always inextricably linked with state financing and regulation, and this is reflected in modern models of social policy. The article examines the social problems and consequences associated with the COVID-19 pandemic, when the global crisis has put forward new demands of an exceptional nature. A new model of state social policy is proposed, based on the current challenges of socio-economic development in the context of the crisis caused.

Keywords: *social policy, social institutions, models of social policy, socio-economic development, state administration of the territory*

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку території висувають нові вимоги до управління освітою, особливо у виконанні соціальної функції, яка останнім часом позначилася як головна у структурі управління. Соціальна політика, метою якої є підвищення рівня та якості життя населення території, забезпечує сприятливі умови, необхідні для життєдіяльності населення муніципальної освіти. Ефективність соціальної політики виявилася у ситуації з пандемією COVID-19, коли глобальна криза висунула нові вимоги виняткового характеру: ізоляція, соціальна дистанція, психологія населення у зв'язку зі зниженням життєвої та економічної активності, недостатнє інформаційне забезпечення та інше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій У сучасній науці існує велика кількість наукових праць, автори яких приділили велику увагу розгляду та класифікації сучасних моделей соціальної державної політики [1-5].

Ціль статті проаналізувати соціальну політику держави в період пандемії.

Виклад основного матеріалу. Критеріями оцінки соціальної політики є такі категорії як: рівень добробуту громадян, активна та пасивна політика зайнятості; позитивна політика «рівних можливостей», формування різних державних соціальних служб та інше. При цьому необхідно відзначити, що на формування моделей соціальної політики надали особливий вплив деякі інститути, такі як [3]:

- інститут соціальної відповідальності,
- інститут соціального захисту,
- інститут фінансового регулювання соціальних виплат,
- інститут страхування та інше.

Соціальна політика кожної моделі, як будь-яке явище, має закономірності розвитку та функціонування. Проте, викликана COVID-19 ситуація набула характеру епідемії загальносвітового масштабу. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я до початку липня 2020 року у світі налічувалося близько 5 млн. хворих на коронавірус. І в багатьох країнах сталася ситуація, коли не спрацьовували або повністю були відсутні механізми та інструменти державної соціальної політики. Коронавірус COVID-19, що виявився в 2020 році в Україні, позначив і посилив соціально-економічну нерівність і високий рівень диференціації населення.

Абсолютно очевидно, що соціальну політику держави можна розділити як до, так і після пандемії. При цьому соціальна політика мала безліч невирішених проблем та завдань, які посилювалися з початком пандемії: низький рівень фінансування з бюджету для здійснення соціальних виплат, недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури, дефіцит кадрів у соціальній сфері. Ну і з появою COVID-19 з'явилися нові та значущі проблеми: зростання безробіття, зниження рівня доходів населення, високий

рівень захворюваності, обмеженість задоволення потреб. Коронавірус COVID-19, який виявився в Україні, мав катастрофічні наслідки:

- закриття повністю всіх кордонів;
- призупинення виробництва та закриття установ та підприємств;
- дистанційне навчання школярів та студентів;
- закриття деяких напрямів бізнесу (туризм, громадське харчування, побутові послуги тощо);
- скорочення транспортних сполучень.

Результатом цих наслідків стали соціальні потрясіння, соціальні ризики та соціальні конфлікти. У таких умовах лише соціальна політика щодо соціального захисту громадян стала інструментом утримання стабільності в країні [2].

Кабінет Міністрів України на підтримку населення та бізнесу виділило 2,0 % ВВП. Визначився соціальний вектор основних заходів щодо підтримки населення та бізнесу в умовах кризи та пандемії COVID-19. До таких заходів належать:

1. Підтримка населення (реалізація заходів щодо активної підтримки зайнятості, моніторинг наявності предметів першої необхідності у продажу, моніторинг споживчих цін, створення «зеленого коридору» для імпорту предметів першої необхідності).

2. Підтримка малого та середнього бізнесу (мораторій на перевірки, відстрочка орендної плати при використанні державного чи муніципального майна, надання форм пільгових кредитів).

3. Підтримка сектора економіки, схильного до ризику (звільнення туроператорів від сплати зборів та встановлення компенсації за збитки, моніторинг фінансового стану забудовників та підрядників, дозвіл організаціям відкладати податкові платежі на три місяці) та галузі, що найбільше постраждала від пандемії.

4. Загальносистемні заходи, створення фонду гарантії реструктуризації кредитів підприємствам, постраждалих від погіршення економічної ситуації. [1].

Основна частина заходів державної підтримки, пов'язаних із пандемією COVID-19, спрямована в основному на сім'ї з дітьми. Незважаючи на вжиті заходи щодо соціального захисту громадян існує значний показник, пов'язаний із заходами ізоляції та негативним чином відображений у доходах населення – це зайнятість, яка знизилася на 12 %, і всі державні заходи щодо грошової виплати компенсують лише 1/10 частину втрат від безробіття.

Проте існує одна обставина, яка розкрила деяку недосконалість трудового законодавства. У період пандемії відбулося масове переведення працівників на «віддалення», а особливість цієї ситуації полягає у відсутності закону «про віддалену роботу». При цьому позитивною стороною є:

- масове впровадження електронного документообігу;
- можливість переходу до гнучкого офісного виробництва;
- впровадження нових програм навчання;
- розвиток «вірусної» зайнятості.

Також на державному і регіональних рівнях з'явилися проекти і програми, які сприяють зниженню безробіття і зростання зайнятості населення. Отже, необхідно продовжувати політику, в якій чітко прописані індикатори розвитку держави [3]:

- збільшення чисельності населення;
- збільшення очікуваної тривалості життя (обидві статі) до 74 років;

Слід зазначити, що освіта, як сегмент соціальної політики зазнала потрясіння під час COVID-19, т.к. освітній процес в ізоляції відзначається втратою наявних знань та рухом «вниз» у процесі набуття нових знань. Однак такий вид небезпеки дає привід «йти від зворотного» і змінити ситуацію на краще, наприклад провести реформу освіти за допомогою інвестицій у

нові проекти та програми, такі як: «Побудова нової системи освіти для сталого розвитку», «Зміцнення потенціалу в галузі управління ризиками на всіх рівнях системи освіти», «Прискорення позитивних перетворень у викладанні та навчанні в системі навчання». Також проблеми охорони здоров'я: дефіцит лікарняних ліжок, брак кваліфікованого медичного персоналу та засобів індивідуального захисту, слабка активність системи фінансування медичної допомоги та недофіксування медпрацівників, нечіткість управління між центром та регіонами, наслідки бездарних реформ охорони здоров'я останніх років.

При цьому високий рівень відповідальності та додатковий тягар у боротьбі з епідемією саме довелося на всю систему охорони здоров'я та безпосередньо на всіх пересічних працівників медичної сфери. Сумний досвід 2020 року показав суспільству в цілому та уряду країни зокрема, що не потрібне подальше продовження згубної реформи охорони здоров'я, прийнятої раніше. Отже, необхідно розробити нову програму реформування охорони здоров'я, яка виправить негідну ситуацію медичних працівників та забезпечить стабільність та прогрес у розвитку сучасної системи охорони здоров'я. У зв'язку з цим можна сформулювати пропозиції щодо покращення процесу реформування охорони здоров'я [4]:

- поліпшення умов праці, забезпечення безпеки та збільшення оплати праці медичних працівників;
- створення системи загального лікарського забезпечення;
- забезпечення умов для безперервної медичної освіти та підвищення якості підготовки студентів у медичних навчальних закладах;
- збільшення фінансування медичної науки;
- забезпечення готовності системи охорони здоров'я до кризових ситуацій.

Стійкий соціально-економічний розвиток держави неможливий без ефективної соціальної політики держави, т.к. Генеральна мета

функціонування будь-якої системи – створення сприятливих умов підвищення рівня життя населення, викорінення бідності, зниження соціальної диференціації, вдосконалення умов праці працівників. Отже, виконуючи соціальну функцію, держава повинна прагнути до послідовного підвищення рівня життя, згладжування, соціальної нерівності, забезпечення якісної освіти, медичного обслуговування та загальної доступності основних соціальних благ. Провівши короткий аналіз ситуації у всіх сегментах соціальної політики країни, можна запропонувати модель соціальної політики з урахуванням нових реалій.

Ця модель не претендує на винятковість і схильна до необхідних коректив та критики, проте еволюційний підхід, що використовується в процесі формування складових елементів соціальної політики, орієнтований на ефективність секторів соціальної політики та сталий розвиток, коли умови життя не призводять до деградації людського капіталу до масштабів загрозливих соціальній безпеці країни. Уряд у процесі забезпечення соціальної політики держави спирається на деякі аспекти, такі як державне стратегічне управління, формування інституційного середовища, соціальне партнерство, можливість корекції процесу соціального розвитку. Вибір стратегії обґрунтовується вибором пріоритетів соціального розвитку та економічної стійкості. [5].

Висновки. Таким чином, формування інституційного середовища здійснюється на основі відпрацювання процедур узгодження інтересів та спільних цілей суспільства, а також прийняття організаційно-правових політичних та економічних норм. Механізми соціального партнерства, що формуються в Україні, виступають як амортизатори соціальної напруженості і запобігають конфронтації влади та бізнесу. Коригування процесу соціального розвитку базується на підтримці, формуванні та розподілі державних соціальних інвестицій. За реалізації соціальної політики держава має посилити моніторинг соціального розвитку з усіх пріоритетних напрямів,

т.к. її ефективність найважливіша мета для забезпечення сталого соціального розвитку країни

Список використаних джерел:

1. Баранова Н.П., Новікова Т.П. «Соціальні стандарти і гарантії в системі соціальної політики України». URL: <http://www.cpsr.org.ua>.
2. Гончарова С.Ю., Отенко І.П. Соціальна політика: навч. посіб. Х.: ХДЕУ, 2003. 200 с.
3. Романюк О. Фінансування соціального захисту в Україні // Результати і потенціал України. Міжнародний центр перспективних досліджень. Київ, 2008. 256 с.
4. Скуратівський В.А., Палій О.М. Основи соціальної політики: Навч. посіб. К. : МАУП, 2002. 200 с
5. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем: підручник. Львів: ЛьвівДУВС, 2016. 216 с.

References:

1. Baranova, N. P., & Novikova, T. P. (n.d.). Social standards and guarantees in the system of social policy of Ukraine. Center for Political and Social Research. Retrieved from <http://www.cpsr.org.ua>
2. Honcharova, S. Yu., & Otenko, I. P. (2003). Social policy: A textbook. Kharkiv: KhDEU.
3. Romaniuk, O. (2008). Financing of social protection in Ukraine. In Results and potential of Ukraine. Kyiv: International Centre for Policy Studies.
4. Skurativskyi, V. A., & Palii, O. M. (2002). Fundamentals of social policy: A textbook. Kyiv: MAUP.
5. Franchuk, V. I. (2016). Theory of security of social systems: A textbook. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.